

Declaración **de la**

**de las Naciones
Unidas sobre los
derechos de los
pueblos indígenas**

Versión en Cabécar

**NACIONES UNIDAS
DERECHOS HUMANOS**
OFICINA DEL ALTO COMISIONADO

*América Central
Oficina Regional*

Juí taí kibiwa yölëga iwa ka bëna je tēi shöglö, ña parruöglö jéwa-
te sa je ditsö tēi pablëtsegé.

Jeska duwás baglë ñe juí kibí wawá 13 tulú setiembre 2007 ska

Jui kibiwa wawá

Jiewa jérbiká bárama ktë kitëlëiwa je ki, tsánasi böi bulë ji jiani
kiané waona bikölë ia mané juyëtkuö ikitëlëwa jebi, jekäi

I-sheite saje ditsö jewa rö sigëita taí, ñawányaka, ñakë, tögapa
i-sheite sa jérikö rö kuawa ka rö taí, kuna, je káwöta dölötsana
kegrá, mané sa tso jebi, sa tso jekäi.

Jeska i-shene ite bëna sajertsö ditsö jewawá ka juñer taí, jewa
siwá sigëi kibiwa je melë bikölë wa ia, je oloi, je ktë sigëi ánasi ka
bikölë je tkösan ska

I-she ite ka bëna ditsö jewa jérbikö, siwá shö kibiwa, taí, kalëga
kamí siwaki bëna sajertsö batá Kika, jewate i-she jiewa rö ka jiska
wakei wa, jeska sajertsö, je jami ditsö jewa tso janá, janá, kuawa,
kuawa, pjata yë, surú, saje pja suta, ditsö suta, jéwate Sibö siwei
juñer kuawa, male ka jewa rö böi kuna, pë selwiwa, yakei, taglö
washtö, nulwa shtö, ka jewa sër böi, jarisna kuna, pë yuleiwá, ka
jewa kiané sa shánaka sená,

Mané sate sha jebi, bëna sa rö sigëita, oloita, jeska saje ditsö
jewa shëna sena jarbë, bitaba ka weilëta, ka malechekuna,

Jiewate sa sajertsö wa je biketseké, i-sheite saje táchiwa sa
sikeglöwá jewa weilë taí tshanakla ka mik, pë datë jami kawö
dögëganwa jéwate kësígawa sa ka bakasa sa yika kalabë, sa
weikáná taí, jené batá Kika ka sa talar, ka sa wökibir böi bárama,
mané sa wawua jérbikö jebi, mané sa wawua siwá shö käi, mané
sa wawua je gi jirö bëna kianá gepí

Je kukeké bétebé i-kianá sa Oloitsé, sa dölötsé pë sikua, yökösá
wate, mané sa wuwua jérbikö jebi, sa tapár, sa ña oloitsö
ditsöwöwá, manerö duwöwá, mané sa yaiwá, mané sa tso klotë-
ga, tshanalá, ka naklöta, atá jewa maneke ska ka wa ka juñer taí,
kibiwa siwá këglö, siwá bla, ktë ba juñer, manewate ka je ktëishe,
jirö tso pja jami je sueke ia, je bikëtse ke ia.

Maneke jewate ka biketse ke ia takí, ka oloitse ke ia mané saje
ditsö jewa jérbigö ka ñayiki ska, jené ska ktë yölë saje ditsö je

tsátköglö, pë blibliwa sa wögrí wara ka kibiki je wawua ra

Sa je ditsö tsakuwá, jérbigötawá jewa ñakaga jirpa mai sa tso bëna je tëishö elkë, elkë, shurrú ñara, sa wökibinaklö taí, taí, sa senaklö böi, bárama, bëna mané sa siwá jera ñara, jeska i-shaite ka sa kiané ia weina, dokótsana, ka sa kiané ia malechana ia sel-wí, yakëi.

Jiewa jerna i-dë mai sajewa ditsö tso ska sa ka, sa jíshögö jena-ka jibëna tso, kal gepi, pëpëlí gichá, ksá gichá, diklö je kianá oloitsana bënasi kegrá, je siwei kiané etabá gichané bikëtsanané sa senaklö bárama ka weilëta mané sa wuawuá ser ka ñayigi je gepi,

I-shë ite jiewa i-juñér saje táchiwá, sa sigëglöwá je siwá, jewa jer bikël ka mik, ka ñáyigi, mané jewate jirö bëna tso i-ju pami je pasuá ite, je tkönana ite kegrá, jira je siwei kianene shkina gane etabá gichané bëna sa senaklö ba ñakë, bulërama ji ka yöbí je batá kígame.

I-sheite mai pë ñátpöké moglöwá ka kuegi, je ka kuna jia, jewá ña böiwané, ka kuna ñariegö, jirda jewá sergé bítabá ñara, ña oloitsö gene, jiewá kiané shkábölö wökibina ñara taí kái, jiewa ña tëishö gate elwí, kalabë ka bëna mai sa serge ska shkirritke tkösan ska.

I-sunatkara bënara manebi sa káwöta sajertsöwá je yaiwá, je kalawa, kiané ña tkönano, ña pasuó, ña tëishö, yabalá kibiwa, jemi i-paktö, i-yuwö siwá bárama jewa.

Mané ktë blibli sa oloitsöglö je yuwa ite juí taí, kibiwa jénaka, ka bigëtsö, ña ktëishöglö, ña tsátköglö, kabiwa-kibiwa tso janájana jéwarö sikua siwei, jétkepa jewa kianane sa kimo, sa parruö, sa tsatkö, je bëna siwá je tkönmirö ka bëna ska,

Je juyëtkuö yuwá ite ktë bulë je biketsa ite tsanasi, sa ña par-ruöklö, sa ña böinewaklö, sa ña kuköglö, jete asociación je ki-megé sa je ditsö sha jarka bëna Estados, jui kibiwa jera.

Ñe juyëtkuö yuwá ka blibliwá juite Naciones Unidas wate, je jami ktë yölësa ka bëna wa ia, sa ktëi bëna, inaklö siwei, kápagö siwei, je sa tsatkö ktë Programa de Acción de Viena je yuwaite je ka kie ska, jewate i.sha sajertsö tso ka bëna jewa kiané sena bitaba ka weilëta mané sa wuawua ser gepi mai sa tsoska, mané sa kiané ser jegepi ka weertá yëssö, jewa siwei jenewa ra sa ser ba jiani tëita, sa shkabölö, sa inaklö kukö tabar taí, wökibir bárama, jera

sa ksër kalabë böi sa siwara bēnasí.

Sa wögriwá jewa tso ju juíjenaka sa tsaku yē jewate isha ka ji ktē shaite jerō sa bēna weiköglö guna, ka rō sa malechó guna, je sha jiewate rō sa senaklö ba bulérama, ñatkē ñara, jarisna, tsanasí, mané ktē sha jui blibli wate jebi,

I-yiná etkayëbö jir kawöwá i-jiewate i-shá sajewa kiané sená ñara bárama, jami gijiki, jamiwa, jiwa mané i-kia gepi ña kimo sa wuwua je jami ktē ju blibli wara, sa tsaku jewa këyiki, sa kawöta bēna ña dölötso, ña oloitso, ña shkalibölö bulérama, sa parrueklö bulë, ka ña shöta yulëyë, yakei, sena bárama ñara,

Je biyö shö sa tsaku blibliwa ka bēna tkönano, jemi sajertsö tso klotë sa wögriyë jewa ra, i-jiewa kiané shkablö ñakë sajé ditsö sajertsö wara mané ktē taí yölëiwa ka bēna sa parruöglö je siwei wa, jene kuegi sa kiané ñatapawa je kukëi je tsöglö tsánasí bikölë shurrú ñara, sa ña tēishöglö kalabë ka jatanata yëssö

Sa wa i-juñenaglö juí blibliwá ska ktē taí datsé jerō sa pablöglö, sa tsátköglö sa wuwua siwei je ktēishöglö bulë tsánasí, etkayëbö.

Sawa i-tsöglö mané i-shá juí je siwei wate jiewa kiané sa sawó, sa bigëtsö, sa yuwö, sa tsatkö ñawösiga ka sajertsö, ditsöwa weerta, jemi sa ser ka malechelëta, ka tkineweta, sa kané bēna je pasuó, je kebinaglö tköjun ka bēna kibiwa shkirritkë ska,

Sajertsö ditsöwá je ka kiar weina dököna, ka kiané yulë she iwönaka, je she ktë blibli wate ka bēna shkirritkë ska, bēna jewawá i-juñenaklö saje ditsöwa je serdö jaulëyë, kuawa köi, saje serdö chulí ñara, jabi saje dalí tso rō kalabë ñara, ka mik jerō sa senaklö bulë ñara, sa ksēnaklö, sa senaklö bá bulërama chulí ñara mané sa tsönel, sa tsikinel jegepi,

Sate i-suajka manébe saje ditsö kiané sená mai sa tabargé ska, ka bēna ska, atara sajertsöwá jewa serdö kuawa, kuwa, janá, janá, jaulë, jaulë, ka jerō etkayëbö guna, sa kápakö, sa siwá jerō jégepi, jeköi batsarrarbë, sha blatëlë mane jiewa jérbikö jebi,

Mané i-sha ka kibiwa juí je wuwuuate, sajero dölötsana, oloita taí, sajé jerō sigeita kibiwa, je kitële mélina juyëtkuö je kika jete i-washë kalme bulërama, jenebi sa kiané senarö, sa kiané ña kima ñakë, ñawösiga étkayëbö, jamikiga, jamikijigi:

Ktë etka ska:

Saje ditsöwa sergé ka bëna ska jewa jerö dölötseta, oloita, kiané sená mané sa wuawua kiané sená jebi, ka sheta, ka weike guna mai sa ser ska, je jtëi mélina klolëga juyëtkuö taí je batagí ka jui taí bëna je ñak katkë ska, je ktë sa párruöglö ñakë, ñáwösiga, ka weike guna, ka shkanewe guna

Ktë bötkö ska:

Saje ditsö bëna jéwarö kiané sena jarbë, karö köbutulë wa guna, kötkëlëwa, ka rö molëwa, jewawá ktë bulë tso sa párruöglo, mané sa táchiwa jewa jérikö ka mik, ka ñáyigi jégepi,

Ktë mañatkö ska

Sate itsatka saje bëna ditsö jewa kiané sena ka weilëta jarbë. Jewa kiané i-wuawua ser jégepi, jeköi, mané wuawua jérbigö jégepi, sa wuawua je ña ktëishö köi, ña parruö gepi, sa wuawua inaglö tapawo, sa wuawua je chichar gepi, sa siwá pagö ñara elwí, shurrú je kiané dölötsana.

Ktë tkitKö ska

Ditsö bëna juñér sawa jewa iwuawua kiané ña parruö sa wuawua siwawa ñakë, ñatkë bulërama,

Sa wuawuabö, sa wuawua ña pasuoké éyaga, éyaga, janá, janá, kuawa, kuawa mai sa serke ska, jewa kianá inaglö me ia sa wuawua ña tkönanaglö, sa wuawua jebö, ka washeta yiani jewate.

Ktë setkö

Sa te ijsá ditsö bëna jewa ka jerö weerta mai tso ska, mané i-wuawua jérbigö ka ñáyigi jewa kiané pakloná bítaba, mané sa wuawua ña pasuo jeköi, sa wuawua je siwá je tegli, ña bigëtsö jebi, ijewa káwöta ktö jirö bëna je washö, kápakö, jirö bigëtsö mané sa wuawua je gi i-kiané jebi, sa siwá je ktëishö, je paukukö, je wökuö, je anetsö e kiané shkalible sa wögriwá shkabölögé jui tai ska.

Ktë sketkö

Kalabë saje ditsö jewa kiané bëna juyëtkuö jeta bulë mai sa sergé je ka kie kibiwa jeska bulë,

Ktë tenetkô

1. Kalabë saje ditsö jewa kiané tsikiná sená, ka jewa shkaweta, ka jewa köteneta, ka rö dulëwe guna, wöenëweta, ktë yakei, ktë selwí ka je she guna sa ia.

1. 2. Kalabë sajë ditsö jewa kiané sená ñara shurrú, elwí, jarbë, tsánasí ka weikarta, bítaba, jarisna, siki je tkönanegé énasí, mané sa ser kuawa, kuawa, ka sa malecheguna kótana, ka sa rö weina guna, buganá, ka sa page guna ñakpö përa, sa wuawua jéböra, jemi yabalá ka je tsegunami sa julá jarka ka kuawa ska sa yiga, sa kaga, sa minalikö jewa yiga.

Ktë skutkô

1. Saje ditsö sergé chuli ñara seje wuawua ka ska, ka jewawa kawöta weiná selwí, ka jewa i-she guna ke baswa bas sigëglöwá siwá je bigëtsá.

2. Juí wuawua sergé ka kibigi jewa káwöta juyëtkuö yuwö sa tsát-köglö, sa pasuaklö, sa tëishö.

a) Yilëwá kiané sajë ditsö je siwei wöshtöwá ittöwa, shtrawowá, wöchojunmi, keana mané jiewa sa bolkiwa jegi i-kiané gepi;

b) Pë sa bolkiwa kiané sa ka je bikösa sa yiga, jilë tso sawa böi kábata, dëyëbata, diglö, yöl je bokösá sa yiga;

c) Je jami mai sergé jewa tsomi takliwa, kësígawa ka kuawa ska, sa wöbötörö kësígawa, sa yulë shö, bëna sa siwá bëna je weikö;

d) Sa ia pë siwei, pë jérbigö je pátköwa kësígawa sa tsakuná;

e) Jirö bëna kápagë je ka rö sajë ñelega guna, sa shö selwí, yakëi, sa yulë shö jamitkë, bëna siwei sa tuawoglöwá yëssö.

Ktë skalitkô

Sajertsö ditsöwa bëna je kawöta sená i-wuawua bö mai ka këyëwá ska, mané sa wuawua ser ka mik sa bagle gepi, mané sa wuawua siwei gepi, ka tëita gepi, sa kiané jiani jete sa weike, sa shö selwí, yakei, ka tëita kõi.

Ktë ditkô

Ka jiewa sajertsöwa ka jewa tsegunamí tegliwa, kësígawa ka siga kuawa ska, ka jiewa tsegunami ka wáyilë i-wuawua ia sögötöba,

bëna kiané ktëi yina bulë saje sajertsö wa ia bikölë jilë biyö sheké manérama, ka bëna tso sa kalawa sikua julá jarga jewa patuegé tsánasi, mai jiewa taklí döganska, sa minaglöwane je ka jánaka.

Ktë Ditskö ki etka.

1.Kalabë sajertsö ditsöwa tso jewawá kawöta sa wuawua siwei, sa pëpilí, sa jérikö je wa shö mané ka mik sa ser gepí, sa baglëglë ñáyigi jégepi.

Sa kawöta bëna sa siwá baglë sawá je moblö mané sa senel jégepi sa sigëglöwa pjö, sa sigëglöwá köpöli, siwa, ñápasigö, ktsö, kakiö, ják yaká piö yakué yuwé jégepi, jemi sa kápakö, sa rukuö, sa dalí, sa kipö, sa jemetö bëna je yuwé sate, jewa kawöta tkönano takí, bulë.

2.Juí ka kibiwa wuawua jewa kawöta, sa klölë sa shánaka ka shkabölö böi, jéwate sa weikeké jewa tölöksá, jewa yöksá sa tsaku wara, sa wögriwa ra i-shö ka jéwarö sajertsö boi kuna shkabölö sará, mané sa siwei kibiwa jéwara, je káwöta ji bëna wablegé je biyö shö bulérama kalabë wa ia ditsö ia, karö ka suá i-yiné jera jerö selwí, ka jerö böikuna mané sa ditsö jewa kaser gepi.

Ktë ditskö ki bötkö

1.Sajertsö ditsö bëna jewa kiané iwuawua je siwei je ktëishö takí, bulë, ñakë, sa káwöta sa siwei je kashö bëna sa kalawa ia bulë, ñakë mané sa ser ka ñáyigi sa kakiö, sa bulsikö, sa kulublö, sa ña pasigö, sa batsö, sawá ña siwei juñér, pëpëli, köpöli, sa ña shujiö, jalibá, sítala juñér, sa wuawua ñapaukö, manebi sa ña nul, pjö töbiö, sa chicháwö je pjö je blegérö, je kane wekerö bëna je ktëishö kegrá.

2.Ka kibí ki sa wögriwá tso jewa káwöta sa dalí yölë sawá sajuí, sa tka tso yölë sa sigëglöwawa ka ñáyigi je tsötene sa wuawua iane etabagichá, je mone i-töskane, mai sa sergé ska, sa ka kine mai ditsö je ka kine bítaba.

Ktë ditskö ki mañatkö

1.Saje ditsö bëna jewa kawöta sa siwá bëna je washöne bikölë, sa siwá, saje ktö, sa kapagö je bëna wötkögane, mablöne etabá gicha sa yablá jewa iane takí, je jami ka ñáyigí jera sa ñakiö, sa wuawua kie, manebi sate ka yöbi, ka kei, kábata, tipö, ka shkoloi je kie dëlyë jegepi sa káwöta je shkiwogane.

2. Sa juí kibiwa tso jeska jiewa káwöta sa pjablö, sawá jilé bëna tso je tsatkö, je tëishö takí tsánasí, bulë ñatkë, je jamí seje wuawua sajertsö ditsö káwöta i-juñena, manebi je sa wögriwá je iwuawua siwei sa tkönano tso bárama, kawöta i-jerna i-janaklö jibö shërke, jirö kiané wayiná tkösan ñatkë, bulërama, sa jerna i-döglö ba.

Ktë ditkö kitkö

1. Sajertsö ditsöwa mai sa tsoska jewa káwöta sa wuawua wögriwá je juí je tkönane sa wuawua wate mané sa wuawua siwei, sa jérbigö je siweiwa, sa je ktö wöyawa, mané sa wuawua jegi ikiar köi, sa dular gepí.

2. Kalabë sajertsö ditsöwá, je jamí saje ditsö jewa yabalá jewa bëna kawöta ñayuwö mai sa yuwöklö juí ska jénaka bikölë ka wei-lëta, ka yulë sheta wa wøjarka selwí.

3. Sa juí ka kibiwa ki, jewa káwöta ktë bulë yuwö sa tsátköglö, sa yabalá tso pë ka jeki je kiané pautana sa wuawua siwei wa ktëwa, sa siwawa tköwa washö ba bulërama, ñatkë

Ktë ditkö ské.

1. Kalabë sajertsö ditsöwa mai sa tsoska, jewa káwöta sena mane sa wuawua je kiané ser sa tachiwa jewate sa pautëlë jegepi, sa wuawua siwa wa etkayëbö ka manelësata pë kuawa jewa siwá, siga jérbikö jebi, sa kiané ñayuwö ba bulë juí sa ña yuwöklö ska bëna mané sa gi ikiané köi.

2. Ka bëna juí kibiwa katerina sa tsakuyë, jewa káwöta ktë bulë yuwö sa tsátköglö, jemi sa kima inaklöwa, kápakë ba bulë sikina jewa, ka ktë yakëi jewa sa weike guna, je woshtegewa sa shána-ka, sa kiga kalabë tkösanska, i-káwöta sa oloitso, sa dölötsa jiewa sajera bikölë elwí ñara.

Ktë ditkö ki

1. Kalabë sajertsö ditsöwa mai sa tsoska sawá káwöta sa wuawua je tabeli yakáwa jilé bëna tëi je washö saje ditsö ktöwa kalabe sa ia, je jami siga tabeli yaká je jarga jiebi jilé washö.

2. Ka bëna juí kibiwa katerina sa tsakuyë, jewa káwöta ktë bulë yuwö saje ktöwa bëna i-tsénaglö manebi sa tso, manebi sa tapar gate. Ka bëna juí taí katerina sa tsatkö jewa kiané sa kima bulë

sa wuawua senaglō jarbe, bulē ka jiani tēita yēssō, je káwōta y shō mai juí tsine i-wuawua cha jewa jebi kiané saje bēna je siwei washō tkōsan kalabē

Ditkō ki

1. Saje ditsōwa jewa káwōta kané kiō, kané wáchagō je tēi kitlē mélina ka bēna je juyētkuō je kika, je siwei kiané wájtšēna.

2. Sa juí kibiwa tso jeska jiewa káwōta saje ditsōwa wōchakewá kegrá, jemi ktē yuweké bulērama sa yabalá dulunawá je tkōnanglō bárama, ka je weiké guna shkábölō, kanéwō bēna taí takí, yabalá kiané ñáyuwō, jiewa pja, jérikō, jtsēnaglō bárama, jiewa rō tchánagla je páktegebō, yuwé gebō, pēñe gebō, jer shēwegé, je wapēble gebō, paktegé kegrá, julák jiegé tsánasí, pasuegé bíta-ba bárama ka jewa weike guna yēssō,

3. Saje ditsōwa jewa ka kiané weiná yēssō, jiana selwí, yakēi ka je she guna sa wuawua wōnaka, jirō ka ktē yulēyē sheguna sa ia, jemi mai sa migé shkábölō bēna je kiané patoná bárama, böikōi, ka jákbělē tsetá.

Ktē ditkō ki

Sajertsō ditsōwa je káwōta jirō bēna washō, bikētsō mané sa wuawua jewa jérbikō jebi, je kiané oloitsana, ktē je kugō mané sate sha jekōi, jebi, mané sa wuawua ñakugagá sa wuawua je ktēishō sa tsaku yē, jemi jirō ju juí tso yölē sa shana sa suoklō, sa yuwōklō jeska ji bēna yirgate sa wuawua siwei wa, sa jérikōwa

Ktē ditkō ki

Sa juí kibiwa jewa tso je kiané sa kima tsánasí jer böiwa, jibō shená sa kiga, jibō kiané waona sa shánaka, mai sa tsoska, je kawō kegega ñara maí ktē bulē yörke ska sa ña párruöglō tsánasi ka rō sa weiköglō guna, ka je kiané sa melecho, i-kiané rō wayilē sөгötöba kalabē sa ia, mai sa tsoska.

Ditkō botkō

1. Sajertsō ditsōwa kiané sa wuawua siwá je yuwögá mané sa jér-bigō jegepi, wayilē bulērama, bēna sa wuawua siwá dēltē ka ñáy-igi je suta, jerō sa ia, sa senaklō sa wuawua daliwa sa chichanaklō ñawössē, sa wuawua ka batsō i-naklō tapawá ñawössē, bēna jibō je kané wegé sate ña ra, elwí ña ra, kokoblō, jametō, jukábata

bëna kiane yuwé sate.

2.Sajertsö ditsöwa ka jewawá jiane böi jeta, tshánala jewa kiane kimena ñaké jilé böiwa tsánasí.

Ktë ditkö ki etka

1.Mai kalabë saje ditsö sergé ska jewa ka káwöta weikane, je ia kané yulegé bëna sa wuawua senaklö bárama, jewa kiane pa-tana tsánasi, je julá jiege kara, kené yule keia, ju je yuwegé ia, sa senaklö, sa ksénaklö bárama takí kegrá ñawössë.

2. Sa tsaku juí blibliwá káwöta sa sawó kegrá bulë, sa tkönano, sa pjasigö ba julírama, kané yuwö sa ia sa wa inaklö kugöglö böi, sa ktsénaglö bárama kalabë bënasí, elwí ñara. Jiewa kiane bëna sa pjasuá jiskí tkösan táchiwá, miköwa, juyöwá, alaklöwá, dulaklewá, yabalá dulanawá jemí sa tso kiyege wáyë.

Ktë ditkö bötkö ki bötkö

1.Sa táchiwá, alaklöwá, dulaklewá, yabalá, sajertsö kiyegewá jewa kiane pjasuná, tkönane bárama, bulërama, tsánasí kegrá je she ji ujtë kibiwá je siwei wa.

2. Jemi sa tsaku juí kibiwa kiane saje ditsö ra shkábölö ñara ét-këyë, jeska saje ditsö alaklöwa, je jami yabalá bëna ka je kiane weikana, kótaná, sa shö selwí, yakëi yiani jewate ka kiane sa weikö, sa tkinewa, sa pjö, ñáriegö sa ra.

Ktë ditkö bötkö ki mañatkö.

Mai kalabë saje ditsö sergé ska, jewa káwöta jilé bëna shená, kiane je yuwösa sa wuawuate jibö bëna je shená sa kiga, bítaba sa wuawua siwá, sajertsö ditsö jérikö jewa. Saje wuawua ditsö jewabö kiane ktë yuwösá sa ña párruöklö bulërama sa senaklö bárama, sa jtsénaklö ba, jemi sa senaklö je juí, sa ju, jemi inaklö sa ña tkönánaklö, sa ña kimaklö ba ñatkë, jewa juí kiane jebi sa tsatkö.

Ktë ditkö ki kitkö

1.Mai kalabë saje ditsö sergé ska, jewawa káwöta sa wuawua pëpëlí, je köpöli je biketsö, je mablö kara sa sergé ska, sa ña tkönanaklö, jemi kal, jkságichá, ják yaká piö je mulëi tso sa ka gi jénaka je tkönano darrere, takí. Saje ditsö jewa kiane böina mai ju këyëwá tso pëwa sa böinewaklö jeska, sa pja sueké bárama, ka

je tkëweguna sa yiga.

2. Mai kalabë saje ditsö sergé ska jewa káwöta jirö bëna tso je kaku sawó ñatkë, ñasuta, sa ksénaklö ba bulërama. Je kuegi juí taí kibiwá káwöta bëna sa tkönanaklö ñáwösiga.

Ktë dítkö bötkö ki sketkö

Mai kalabë saje ditsö sergé ska, jewa káwöta sa siwá kibiwa, sa pëpëlí, sa ña pásigö, sa kakiö i-dëlyë je tkönano takí, sa ka je tkönano, sa dayë, je kagrei, je tkönanel sa sigëbölöwa je siwei kiané paganá sa pirí, sa yabalá, sa táchiwa ia bikölë sa yabalá jewa datsé je ia.

Ktë dítkö bötkö ki...

1. Mai kalabë saje ditsö sergé ska, je káwöta sená ka bëna, jilé baglé bëna sa sigëbölö wate ka ñáyigí.

2. Mai kalabë saje ditsö sergé jewá káwöta jíshögö je wátöbiö, je kanewa mané sa dular je gepí, sa batsëtsö, kane weke tulúwa, sikina, mané sa sigëglö wate i-waolëte ka ñáyigí jebi.

3. Ka kibí juí jewa káwöta sa tëishö ktë taí sikëita sa párruöglö ñakkë je siwei wa, jewa sa ka bakösksa, pë julaná, je tëishö takí. Je wáklonasa dëksane sa julanaka jera i-káwöta sa sigëglöwa siwá baglë kamik je dölötsö je oloitsö ñawösiga mané i-káyilë sa tachi mikö jewawa, ji bëna je tkönanegé je bikëtse ge ia.

Ktë Dítkö bötkö ki...

Ka kibiwa je juí bëna, je káwöta shkabalö saje ditsö wara ñara kegrá, ñakkë, male ska sa wuawua jebö, jete jibëna yuwegé bulë ñawösiga, ñakkë, je ktë kibiwa tso sa párruöglö, sa shárruöglö jewa kiané saje ditsöwa jecha siwei je dölötsa, je bikëtsö, je oloitsö, jewa kiané i-shö saje siwá jerö sigëita taí kibiwa, jeska i-jewa kiané sa wuawua jíshögö je chotëne patkëna wane sa wuawua julá jarga bikölë, kalabë mané sa dalí baglë sawá jeskaböne, je töskane bëna sa wuawua julanane, wa kane ónane éyabö i-töskane sa ditsöwa, jene kuegi saje ditsöwa kiané je pablëtsö, je biyöshö.

Ktë dítkö bötkö ki...

1. Mai kalabë saje ditsö sergé ska jewa káwöta jirö bëna tso jewa i-patuó, jemi sa wötkögane sa töskane mai sa shkabolö jeska, ka-

labë bulërama, ñakkë, sawa jîshögö tso baglësá sa yiga, kësiga-wa, ululë je chegetëne sa wuawua ia kalabëne, manelë sa dalí je weigá sigá, pë kuakua jéwate je kiané menatëne böi, ka sulúlëta, ka rō butselétlömi guna, je bëna biyö shegene, je klëi shegé kalabë ia sögötöba ba bulë étkayëbö.

2.Saje ditsö jewa jérbigögene jiewa tuabagle sigá tēiwa mané jîshögö je tuegé je megé je blatiegé këmita, jarisna, wuayuegé mané sa wuawua je ki i-kiar gepí, manebi jîshögö wa yuwegé sa kalawa ia ñakkë, tsinala, taí, taí, manelë jerö patolë.

Ktë ditkö bötkö ki...

1.Mai kalabë saje ditsö sergé ska jewa káwöta bëna jilé tso sawa je ktëishö, je paukö, je wapëblö, je pëño, je sawó bigö je tso böi tēglita wa wöna böi, bárama jeshtë. Ka kibí juí jewa káwöta ayë yuwö ktë bawawa jewa bulërama sa tsatköglö böi takírama, sa kima ba ka weilëta tshchána guna.

2.Ju juí kibíwa je wuawua kiané jilé yakei, pëpëlí, köpölí selwí ka senewe sa ka ki guna sa ka je jarka jéshtë sa tuawewá, sa enéwewá je kiané sa ka pasigé manérama mai sajé ditsö jewa tsoska, je bëna je ktëi sheké sögötöba bëna sa ia, sawá i-biyök ksöglö.

3.Ju juí kibiwa je wuawua kiané bëna ktë yuwö sa tsátköglö ba bulë, sikírama, manérama sa pauköglö, mika i-shënara, i-kianera, jeska jirö bëna ktë je yuákamá sa pasuaklö, sa ki duë tso selwí je böinewaklö, ka jiani wa yakëi jewa sa krinewaklö je pasigegé sa senaklö bëna ska

Ktë ditkö mañatkö

1.Mai sajertsö ditsö je ka jenaka moglö nameiwa je yuwé guna, jewa kiané miga sa tkönano, jirö selwí je tēishö je parruö jera sögötöbá i-káwöta kawö kiö, jilé bëna je kanewo, sajé ditsöwa ia, sa tsaku tso klotë jewa ia i-tēishö, i-biyöshö ba bulërama.

2.Juí kibiwa sa tsátköwa jewa káwöta bëna sa wöchakëwa bulë ñakkë sajé wuawua ditsö wara, yibö tso klotë jéwara sa tsoska, ka jera yiani kiané shkabölö, jirö bëna je kanewo moglö namei wara sa ka ska, sa tapár keska.

Ktë ditkö mañatkö ki etka

1.Sajé ditsöwá jewa ia ka mená sa wuawua dalí je tkönano, sa ka wa yuwöklö taí, ka wakéwäklö, sa siwá kibiwa je washö kará, sa sigéklöwá je siwábäla je bëna pakö bulë, sa búlsigö, ji bëna pagé sate sa wuawua ia, sa yabalá ia, jirö yölë sawa je kiané paga-na takí, bulë, je jamí kalwö bëna je tso sawá, sa wuawua pí, sa pëpëlí, jirö bëwák bëna je siwei, je kiané juñénäklö, bëwák bëna, kakö bëna kal bëna, kal kichá, je siwei kiané suna juñena, je jamí sigéglöwá je kapakël i-dëlyë, manebi sa jiná ñara, jibö tso sawá jináklö sa sergé je ska, sa ksö, jemi sa rökuö, je jamí bëna sa siwá kibiwa sa kiané je tkönano ñara bulë. Jiebi bëna sa siwá, sajé ka kërwa yöbi, manebi bigëtse sate ñawössë, bëna sa siwá je oloi pagé sate ña ia, ñawössë.

2.Sajé ditsöwa je jami juí kibiwa je tsaku kiané ayë yuwö tsánasí sa tsátköglö, sa paúköglö étkayëbö, sa pjabötrö, bëna sajé je siwei je tëishö takí.

Ktë ditkö mañatkö ki bötkö

1.Sajé ditsöwá jewa ia ka siwá kaku ktë bulë mená jekue gi sa káwöta ktë, yuwö jiski sa ka je tëi bulanéwäklö je yuwöksá ba sa ka bëna jena jilé bëwák tso, je kei sawöklö tkönano bárama.

2.Juí kibiwa tso sa tsakuyë jewa kianá jer bawa sa paukukö, sa kueitso, sa tëishö bulë saje ditsö wara ñakë jamigijiki, sa tsaku klotë ji wuawua wa sa kaska, je kiané i-bikëitsö je jami jilé bëna böi datsé sa ia je tëi mablö washö sögötöba jiski pagalesa yilesa, biköle waia jirö kiané kané ona sa shánaka, je jirö yuwekesa ka kiané sa ka je suluwöwá selwí, waj shchiwöwá diklö tipöwa.

3. Juí kibiwa tso sa wögripayë jewa shëna jirö yörke, yuwé geite shánaka je párruöne ñawösígáne, je kuegi jilé tëi kianá yónasa i-yika jirda ka sulurwá je párruöklone bulë tkösan, ñakkë jilé sulurwa je böinéwäklöne, sa ka je suluna, sa wuawua je weiná, sa siwei je pjásigöne sikina, inäklö kiané je pjátuöklö, sa batsö je párruöne.

Ktë ditkö mañatkö ki mañal

1.Sajé bëna sajertsö ditsö je wakëiwa kiané i-shö yis rö ditsö atá yi karö ditsö, kai barö pë kuawa je yëbëiwa, mané gepi i-wuawua jewa jérikö, mané i-wödular sena gepi, sa wuawua siwá. Jebi sa ser je kate sa ju wei ksá ka kuawa kiga. Jebi jérbike je kawa sa ju-

naksa, juí blibli kibiwa kiané sa tsatkö, sa shtowa sarö je ka keiwa.

2. Saje bëna sajertsö ditsö je wakëiwa kiané i-shö yis kiané jilë yuwö bëna sa ser jégepi.

Ktë ditkö mañatkö ki tkil

Sajë bëna sajertsö ditsö je wakëiwa káwöta bëna sa wuawua jeska juí tso kloté sa tsákuyë jewa kawöta sa siwei bëna sa jér-bikö bëna je tkönano, sa wuawua jewa búlsigö, siwá shö, ka kiö, ñápasigö, pëpëlí, kal kö, jkságichá, kápaké juñér énasí, je bëna shéná wápasuna mané ka bëna ska i-juñér ktë pagalë bulë, kibiwa tkösan sa ia.

Ktë ditkö mañatkö ki ské

Sajë bëna sajertsö ditsö je wakëiwa kawöta i-shö jibö kiané yuwé sate ekla, ekla, shurrú ñara, jilë tso kiané kane ona ñara kalabë, bikölë, elwí ñara, sa sergé juitö ska.

Ktë ditkö mañatkö ki skalí

1. Saje bëna sajertsö ditsöwa kiané i-biyöksö bëna mané sa kalawa sergé ka taí wökuchi blatele pëwa i-ña ia jeska sajë, sa yaiwá, sa kalawa atanasá jamigijiki, jewa ditsö ka je kiané junasá jushëbega, jewa kiané pasuna, je kima, je pasuá, je tëishö, bëna sa siwá je kèi, je baliwá je paktö, kalabë sa jérbigö ka ñáyiki je siwei wa, mai sa tsöska, ña wöjami je pë ka ska.

2. Ju juí kibiwa tso sa tsákuyë sa tkönano, je káwöta kabigëtsö ñara saje ditsöwa ra, jilë bëna je sueké ña ra, je párruegé ñawöksë jalmana, takí je bikölë sa siwei kiar ka shërta étkayëbö.

Ktë ditkö mañatkö ki...

1. Sajë bëna sajertsö ditsöwa jewa kawöta jilë bëna yörgé juí kibiwate juyëtkuö je kiga je kiané biyöksö bëna sa kalawa wa, sa tso ia je batá giga atá kai, jemi je juí kibiwa jewa káwöta je ayë yuwaite je toksö, je kukei ksö, je mablaite je oloitsö, je dölötso ñakkë.

2. Jilë bëna yina kama je sha, je yuwá ayë juí kibiwate je ka kiané sajertsö ditsö je weikö ánasí, ka jete sa siwá yöle bëna je weike guna yëssö ji mai sa serge ska, mai tulurge ska, je ayë yöna bëna sa kawöta biköle je toksö, je kugo ñakkë.

Ktë ditkō mañatkō ki...

Juí kibiwa jewa káwōta sajertsō ditsō wara jilé bëna je yörgé je washō kalabë sa ia, jibō ktëi tso tai, kibiwa pagana ñawöksë

Ktë ditkō mañatkō ki...

Saje bëna sajertsō ditsōwa jewa ia inaklō kiané yolona jemi manebi je wa kanewegé ñara juí kibiwa sa tsaku wara, je jamí pë sergé ka komiwa dayë étaga jewa ra, je bëna inaklō jerō sa pásigoklō sa böineweklō, mané ktë kibí je isha gepi

Artículo 40

Saje bëna sajertsō ditsōwa jewa pja suekerō ñakkë, ñáwösiga juí kibi je wuawua jewara jilé ktëi selwí, yakëi je párruegé ñara ñakkë bulërama, tsáнасí, jewa pagegé kápakewa ñakkë ñáwössë, je jami jilëte sa weigá tshchana, sa shkawá, sa yulëtewa sajertsō eglá, atá chulí je patuegene. Je kewëska saje bëna jewa ser je biketse gesa ia bikölë, mané sa wuawua je kásenewō jegepi ñakkë ka wökulile wata, jeska sa wuawua ka biketsō ka ñáyigi je dölötseké bulë je tkönanege tsáнасí, i-jiani ka weigeleta yëssō, mané sa sigëi táí jegepi

Artículo 41

Kalabë pë tso klölëlä juí táí kie Naciones Unidas je jami juí tso yölë ji sa wuawua ka gi, jewa bëna tso jile ktë kibí sha je ju këyëwate, je ktëi siwei yuwá iwuawua te je junaka siwá bárama jewa káwōta inaglō je yulō bëna sawá jilé kiané sawá kane ona sa shájarga, jewa ska pë yölë siwá bárama jestōwa datsé sa paktō. Jemi bëna sajertsō ditsōwa kiané je wei sawó ñara elwi, kalabë kiané ja kaku sawó sa shánaka jilé kanewegé sate bulë sa wuawua ia.

Artículo 42

Kalabë pë tso klölëlä juí táí kie Naciones Unidas ska, jewa kápagō gate kegrá, jete saje siwei ditsō je shegate ñawössë, sa pabletse gate, jiski, ekla, ekla, shurrú saje wuawua jewa wōgriwara ji saje ka ska, jeska jilé bëna tēi yirgate, washar gate jewa káwōta i-shō bëna saje je kiané dölötsana, ji ktë siwei kibiwawa, jeska i-tēi shemar sate ña ia.

Artículo 43

Kalabë ji saje je siwei melega ktë tai batá kiga, je sigeita tsinekla sa pablöglö, sa sawoklö, je pjöi jerö sa tëishöklö bulë tsánasi ka bëna tkösanska shkirribë.

Artículo 44

Kalabë jilé bëna ktë tso sawá böiyëna sa tëishö, sa tsatkö, sa paruo ju je tso kitëlë ktë kibiwa je shta juí blibli wate je ktë jete i-she jayiwa irö je jami alaklöwa jewa bëna sa sikë irö ñawányaga.

Artículo 45

Ktë blibliwa je kitaná ji ayë ktë tai je kiga jete ktë ba ne shëgerö, k ajete sa katá ñeguna, ka jete sa weike guna, sa bikölë je siwá, je kápakö je tsatke gate takí i-jiewate jir kañir gatewa kegrá, kará, je jami jilé bëna shër gate sa ia kara, mané sa ser gate jégepi, mané kañir datsewa, mané kañir datsewa buliri, buliri.

Artículo 46

1. Kalabë ktë kitaná ji juí blibli je sha Naciones Unidas jewate je bëna siwei je maí sa tso je tsakuwá je weike guna selwí, ka bigetse guna yakei, sajértsöwa tapargé shurrú je ka kiané jérbikö sísul, jilé bëna je weikö, ktë je siwei manewoksá jériké yakëiwa siká je tuawowá, jilé ka, jíshögö, siwá, sa wögriwá tso sa tsákuyë je sajértsöwa je tchötölömi, butsutölömi kërmita, keana ka wata.

2. Ji juyëtkuö yuwá, shtá juí blibli wate, jete Declaración yuwá bëna sa janá je kugö je bikëtsö étkayëbö, etabá gichabö, jeska kalabë sa káwöta bëna oloitsö jamigijiki, ka jiana yakei ka je she guna yulëyë sa ia, jeska sa káwöta jirö sha ktë blibli wate ka bëna shkirritke ska je kugö kegrá. Je ktë wötkëlëwa tsine, tai, shaska, je siwei je karö sa weiköglö guna, bëna sa káwöta jirö shaite bënasí sa dölötsö, oloitsö, sikírama, mané sa kibir gate takí bëtëbá ka yiani weigé guna, sa janá ñátkönano elwí, shurrú mané sa katatëlë sa tsoska, sa keiska, bítaba ñáwösiga ka jiane tëita yakëi, mané sa ser jegepi.

3. Jilé bëna sha, je kitaná ji Declaración je ñaska, jete ji bëna washë, je kukëi tsegé tsánasi, jerö sa tsátköglö, sa páruöglö, ña oloitsöglö, ña shkaliwaglö ñakkë, ñasuta, ñakë, ñáwösiga, ka yiani weike guna selwí, ka she guna selwí, sa sigeirö kalabë jerö ñawanyaga, juí blibliwá sa tsátköwa jewa kiané saje ditsöwa je

juëitsö, siwá shö, je ktëi shö, ji bëna sawó je pjaklor gate boi atá
selwí, yakëi, jebi juí blibliwa tso sa ktëi sawó kalabësá jëriké böi-
wa.

CONSULTA
INDIGENA
COSTA RICA